

RAAP België – Rapport 609

Archeologienota Omlegging Fluxys-leiding aan de R4: knooppunt W3 te Ertvelde (gemeente Evergem)

Archeologisch Vooronderzoek

Programma van Maatregelen

Bureauonderzoek – 2020I413

Landschappelijk bodemonderzoek – 2020K30

Colofon

Titel: Archeologienota Omlegging Fluxys-leiding aan de R4: knooppunt W3 te Ertvelde (gemeente Evergem)
(Archeologisch Vooronderzoek)

Programma van Maatregelen

Bureauonderzoek – 2020I413

Landschappelijk bodemonderzoek – 2020K30

Versie: 06-11-2020

Auteur(s): B. Vermeulen

Projectleider: C. Ryssaert

Projectmedewerkers: B. Vermeulen, J. Velleman

Projectbegeleider: nvt

Aardkundige: J. Velleman

Raaproject: GECA01

Erkend archeoloog: RAAP België (OE/ERK/Archeoloog/2016/00154)

Bewaarplaats documentatie: RAAP België BV, Begoniastraat 13, 9810 Eke

Bevoegd gezag: Agentschap Onroerend Erfgoed

RAAP België BV

Begoniastraat 13

9810 Eke

Telefoon 09/311 56 20

E-mail: raap@raap.be

Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2020

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1 Gemotiveerd advies – geen vervolg	4
1.1 Samenvatting van het vooronderzoek	4
1.2 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	5
1.3 De aan-/afwezigheid van een archeologische site	5
1.4 Impactbepaling.....	6
1.5 Waardering van de archeologische site	7
2 Programma van maatregelen	8
3 Bibliografie.....	9

1 Gemotiveerd advies – geen vervolg

1.1 Samenvatting van het vooronderzoek

RAAP België voerde in oktober 2020 een archeologisch vooronderzoek uit in een plangebied aan het Fluxys-knooppunt W3 in Ertvelde, in de gemeente Evergem (Oost-Vlaanderen). Dit onderzoek gebeurde in functie van het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

Het archeologisch vooronderzoek had tot doel na te gaan of er kans is op aanwezigheid van waardevolle archeologische resten. Er zijn gegevens verzameld over de aardkundige, archeologische en historische context van het plangebied. Op basis daarvan werd een archeologische verwachting opgesteld en werd nagegaan wat de invloed is van de werken op het archeologisch erfgoed. Deze onderzoekstappen hebben geleid tot een advies.

Het bureauonderzoek (2020I413) heeft aangetoond dat het plangebied zich vanuit landschappelijk perspectief situeert op de oost-west georiënteerde dekzandrug die van Maldegem over Ertvelde naar Stekene loopt. De quartaire bodemopbouw in dit landschap bestaat uit getijdenafzettingen uit het eemian met daarboven fluviatiele en nadien eolische afzettingen uit het weichsel. Door het wegblazen van zand vanaf het opvullingsvlak van de Vlaamse Vallei vanaf het tardiglaciaal, werden er stelselmatig transversale ruggen in het landschap gevormd: de zogenaamde dekzandruggen. De meest omvangrijke is de bovengenoemde, gesitueerd in het noorden van de provincies Oost- en West-Vlaanderen. Op de bodemkaart resulteert dit in de aanwezigheid van droge tot vochtige zandgronden, met matig gunstige drainering en aanwezigheid van een duidelijke humus en/of ijzer-B-horizont. Er is met andere woorden sprake van podzolizatie. De aanwezige dekzandrug is duidelijk vast te stellen op het digitaal terreinmodel. Het plangebied situeert zich parallel bovenaan de brede rug, op gemiddeld 8,5 m boven zeeniveau. De noordelijke helft van de strengzone blijkt op een microrug (+9,6 m TAW) gelegen te zijn. De betrokken percelen zijn onbebouwd en momenteel in gebruik als grasland of akkerland. Archeologische gegevens wijzen erop dat het landschap van oudsher in gebruik genomen en bewoond geweest is. Vooral de dekzandrug zal een grote aantrekkingskracht uitgeoefend hebben, zowel op semi-nomadische jager-verzamelaars als kleine landbouwgemeenschappen. De rug bood een hoge en droge ondergrond en tevens ontspringen er verschillende waterlopen bovenop het plateau. De gronden lenen zich goed voor akkerbouw. Op de CAI komen er in de omgeving vindplaatsen voor vanaf het mesolithicum tot in de nieuwe tijd, met een duidelijk zwaartepunt in de Romeinse periode en middeleeuwen. Met name de site van Kluizendok is hiervoor een belangrijke bron. Naast bewoning en agrarische activiteit liep er in het verleden (minstens vanaf de Romeinse periode) ook een belangrijk wegtracé (Antwerpse Heirweg) over de dekzandrug, die de verbinding maakte tussen de omgeving van Brugge en die van Antwerpen, via onder meer Ertvelde. Historische bronnen geven aan dat de ontwikkeling van de parochie Ertvelde gesitueerd kan worden in de 12de eeuw. Echter, een groot deel van het grondgebied bestond in die periode nog uit heide (*woeste gronden*) en plaatselijk zelfs moeras. Bepaalde gronden, voornamelijk in de omgeving van Rieme, werden pas in de late 13de tot zelfs 14de eeuw ontgonnen, onder impuls van grootschalige, georganiseerde ontginningen in de late middeleeuwen. Vanaf de 2de helft van de 18de eeuw beschikken we over historisch kaartmateriaal. Deze geven aan dat het plangebied zich uitsluitend ter hoogte van akkerlanden situeert, in de buurt van de

Kerreweg. Dit landgebruik blijft tot op vandaag behouden. Vanaf eind jaren '70 – jaren '80 wordt de ringweg (R4) aangelegd dwars doorheen het plangebied. Na uitvoering van het bureauonderzoek werd een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd, zodoende antwoord te kunnen bieden op een aantal cruciale wetenschappelijke vraagstellingen.

Uit de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek (2020K30) werd bevestigd dat de oppervlakkige sedimenten eolisch dekzand betreffen. Het plangebied is onder te verdelen in een westelijke zone (B1-B3) waar de leidingen reeds een vrij grote bodemverstoring teweeg hebben gebracht, waardoor er geen verwachting voor archeologische waarden is. In de oostelijke zone (B4-B12) zijn er geen ingrijpende bodemverstoringen geregistreerd op landbouwactiviteiten na.

De oostelijke zone ligt meer specifiek op een zwak naar het zuiden afhellende kleinere flank van de Maldegem-Stekene dekzandrug. Er zijn voor dit deel van het plangebied ploeglagen van verschillende diktes aangetroffen, waarbij lokaal meerdere ploeglagen elkaar opvolgen en dit van minimaal 25 cm-mv tot maximaal 60 cm-mv. Het onderliggende eolische dekzand kent zeer duidelijk geen grootschalige intacte bodembewaring. Enkel ter hoogte van B6 is er nog een overtuigende Bs-horizont bewaard gebleven, terwijl bij de andere boringen deze horizont hoogstens nog de onderste 5 cm bewaard hebben van deze horizont. Deze vrij sterke aftopping betekent dat inzake steentijd-artefactensites de trefkans als laag moet beschouwd worden, gezien de verstoring te diep ten opzichte van het oorspronkelijke maaiveld reikt. Daarentegen betekent dit dat voor sporensites de verwachting op hoog ingesteld kan blijven, gezien de diepte van potentiële archeologische sporen dieper zullen reiken dan de geobserveerde bodemverstoringen van de ploeglaag.

1.2 De volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Het archeologisch vooronderzoek bestond in eerste instantie uit een bureauonderzoek (2020I414). Tijdens dit onderzoek werden de noodzakelijke landschappelijke, archeologische en historische gegevens geraadpleegd. Op basis van deze gegevens werd een eerste uitspraak gedaan over de potentiële aan-/afwezigheid van archeologisch erfgoed in de ondergrond van het plangebied. Nadien werd een archeologische verwachting opgesteld en werd afgewogen of verder onderzoek noodzakelijk is. Er werd geadviseerd om een landschappelijk bodemonderzoek (2020K30) uit te voeren. Op basis van 12 boringen werd de gaafheid en opbouw van de bodem van het plangebied vastgesteld. Op basis van de stratigrafische vaststellingen kon het archeologisch verwachtingsmodel bijgesteld en verder onderbouwd worden. Dit verwachtingsmodel werd nadien vergeleken met de dimensies van de geplande werkzaamheden, zodoende een impactanalyse te bekomen. Op basis hiervan werd een finale conclusie bereikt omtrent het wetenschappelijk potentieel van het plangebied en de noodzakelijkheid tot archeologisch onderzoek. Na afloop van het landschappelijk bodemonderzoek kon het vooronderzoek als voltooid beschouwd worden.

1.3 De aan-/afwezigheid van een archeologische site

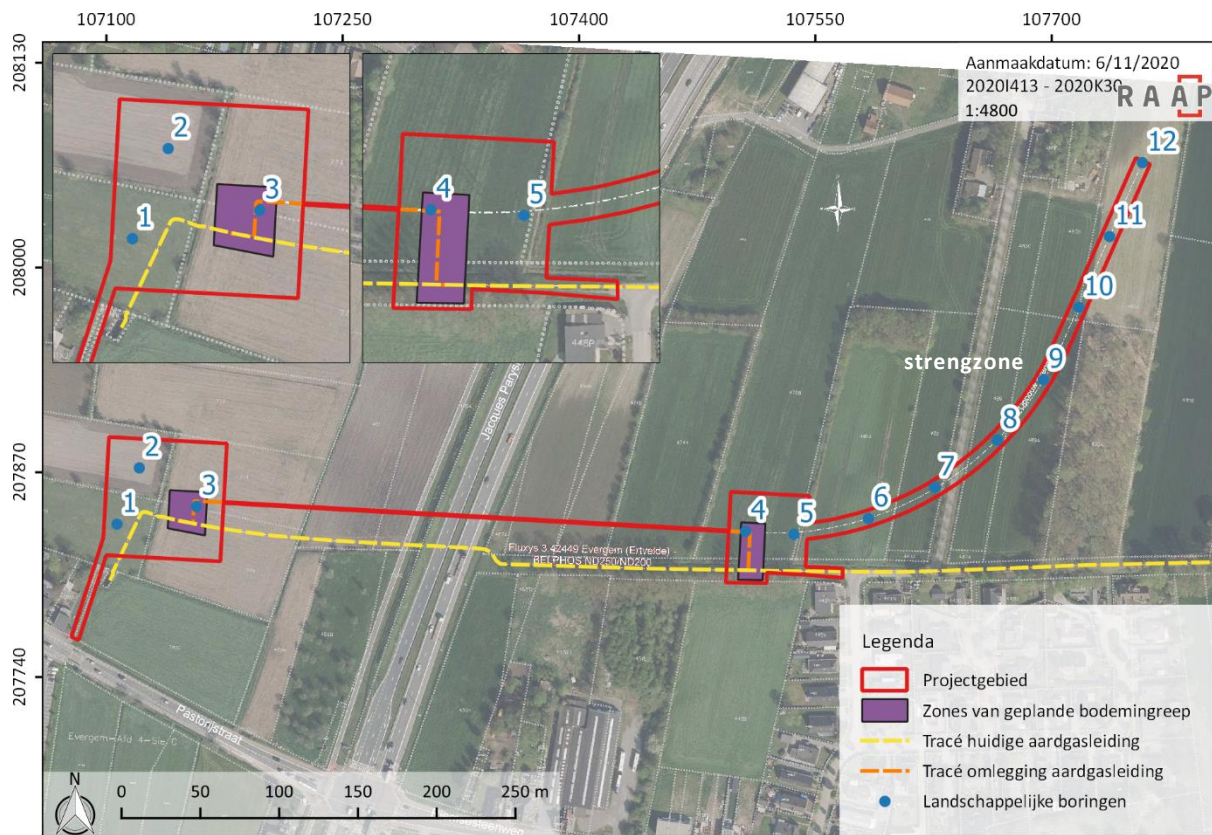
Het landschappelijk bodemonderzoek heeft aangetoond dat er een lage verwachtingskans heerst op zowel sporen- als artefactensites ter hoogte van de westelijke zone van het plangebied (de zone westelijk van de R4). De bodem hier is te sterk verstoord door aanleg van de reeds aanwezige nutsleidingen.

Voor de oostelijke zone kon bepaald worden op basis van bodemkundige vaststellingen dat het potentieel op aantreffen van steentijd-artefactensites hier laag is. Inzake het voorkomen van jongere sporensites, gevormd door sedentaire landbouwgemeenschappen, is de verwachtingskans in de oostelijke zone nog steeds gunstig. Eventuele vindplaatsen worden onder de ploeglaag verwacht, dewelke een variabele ondergrens bereikt van min 25 cm-mv tot max 60 cm-mv. Archeologisch onderzoek uit de voorbije decennia heeft aangetoond dat er in de omgeving van Ertvelde sprake is van bewoning en activiteit vanaf het neolithicum. Het zwaartepunt van de reeds gekarteerde sites situeert zich in de Romeinse periode en middeleeuwen.

1.4 Impactbepaling

De geplande werken betreffen de aanleg van een gasleiding, dewelke minimaal op 110 cm-mv aangelegd moet worden, wat een integrale bodemverstoring van eventuele archeologische waarden betekent. De leiding (oranje stippellijn op Figuur 1) wordt ter hoogte van knooppunt W3 door middel van een gestuurde boring onder de R4 aangelegd. Aan weerszijden van de R4 wordt hiervoor een werkzone aangelegd (intrede- en uittredepunt). Binnen de twee werkzones situeert zich telkens één zone van bodemingreep (paarse zones op Figuur 1). In deze zones wordt de leiding bovengronds aangelegd en aangekoppeld op het reeds bestaand tracé (gele stippellijn). Aangezien er in deze zones effectief sprake zal zijn van bodemverstoringen (onder de vorm van uitgravingen), zijn enkel deze zones relevant voor verder archeologisch onderzoek. Ter hoogte van de strengzone, het overige deel van de oostelijke zone (zie 'strengzone' en witte stippellijn op Figuur 1, ter hoogte van B5 tot B12), worden geen bodemingrepen ingepland. Hier wordt de leiding bovengronds gestockeerd en opgebouwd, bovenop de teelaarde (die niet uitgegraven wordt), vooraleer deze in de geboorde holte getrokken wordt, in westelijke richting. Dit deel van het plangebied is dus niet relevant voor verder archeologisch vooronderzoek, aangezien potentieel aanwezig archeologisch erfgoed hier *in situ* bewaard kan blijven.

In het westelijk deel van het plangebied wordt geen verder archeologisch vooronderzoek geadviseerd, omwille van de hoge verstoringsgraad van de bodem. Het archeologisch potentieel is hier uiterst beperkt. De paarse zone van bodemingreep in het westen kan dus vrijgegeven worden. In het oostelijk deel is de bodemgaafheid echter gunstig genoeg voor aantreffen van sporensites. De geplande uitgravingen voor de leiding (minstens 110 cm-mv) zullen hier een negatieve impact hebben op de bodem en potentieel archeologisch erfgoed, aangezien het potentieel archeologisch sporenniveau zich hier situeert direct onder de ploeglagen, op zo'n 25 à 60 cm-mv.

Figuur 1. Synthesekaart (bron: AGIV, 2018, 2019 ; opdrachtgever).

1.5 Waardering van de archeologische site

Zoals gesteld in deel 1.4 zullen de geplande werkzaamheden in de oostelijke zone van het plangebied een destructieve impact hebben op potentieel aanwezige sporenarcheologie in de ondergrond. Echter, de zone die verstoord zal worden binnen het oostelijk deel van het plangebied is te beperkt in oppervlakte om wetenschappelijk relevante kenniswinst op te leveren. Slechts 360 m² van de zone van geplande bodemingrepen in het oostelijk deel van het plangebied (oostelijke paarse polygoon) is effectief te onderzoeken. De overige ruimte wordt ingenomen door aanwezigheid van een huidige verharde weg (Kerreweg) en flankerende perceelsgracht. Ruimtelijk gezien heeft deze zone een zeer beperkte representativiteit. Indien er sporen aangetroffen worden, zullen deze met andere woorden niet of slechts in een beperkte ruimtelijke context onderzocht kunnen worden. De onderzoeksinspanningen en kosten die geleverd moeten worden, zullen niet in verhouding staan met de beoogde resultaten. Op basis van deze argumenten wordt **geen verder archeologisch vooronderzoek** geadviseerd.

2 Programma van maatregelen

Er wordt geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd.

Wel blijft de **meldingsplicht** gelden bij toevalsvondsten (ofwel de vondst van een roerend of onroerend goed met archeologische erfgoedwaarde, zoals deze omschreven wordt in Artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013). Dit geldt voor vondsten gedaan buiten de context van archeologisch vooronderzoek, archeologische opgravingen, of gebruik van een metaaldetector.

3 Bibliografie

AGIV (2018) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. 2018.03. agentschap Informatie Vlaanderen. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.

AGIV (2019) Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB). Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/7c823055-7bbf-4d62-b55e-f85c30d53162>.